

Μελανό κεφάλαιο της Μεταπολίτευσης;

Του ΠΑΣΧΟΥ ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗ

H Δημόσια Ιστορία στη χώρα μας είναι σαν τον δημόσιο της διάλογο. Πάει με τις μπάντες. Από επιπεδωμένη άποψη της «καταραμένης Δεξιάς που κατέστρεψε την Ελλάδα» (κάτι που καλλιέργησε επιτυχώς σύμπασα στην Αριστερά), περήφανε σταδιακά στη «καταραμένη ΠΑΣΟΚ που κατέστρεψε την Ελλάδα», κάτι που καλλιέργειται αμφιπλευρά -από τη Δεξιά και από την Αριστερά- και για διαφορετικούς λόγους. Βασικός στόχος της κριτικής είναι η δεκαετία του '80 που παρουσιάζεται ως το μελανό κεφάλαιο της Μεταπολίτευσης. Αν και αυτήν τη δεκαετία φούντωσαν πολλά αρνητικά δαιμόνια (με κορυφαία τον λαϊκισμό και τη διόγκωση του κράτους), αυτά δεν ήταν κανένα δαιμόνιο. Προϋπήρχαν...

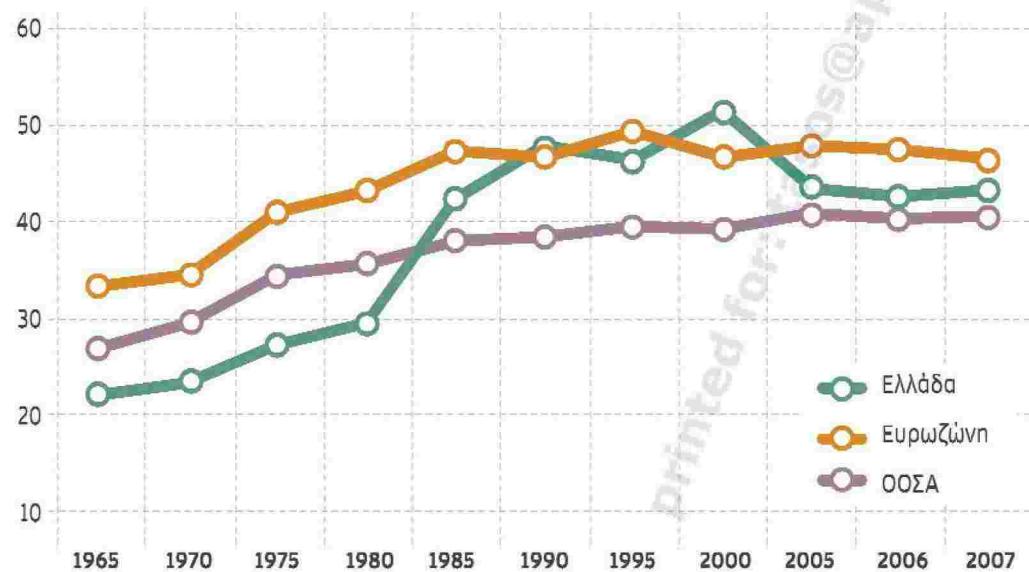
Για παράδειγμα, οι εθνικοποίησεις σπουδαϊκών τομέων της οικονομίας γίνονται κατά τη διακυβέρνηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή (1977-1980), ενώ στη δεκαετία του '80 η χώρα βιώνει απλώς τον επίλογο της κατάρρευσης της μέχρι τότε προστατευμένης ελληνικής βιομηχανίας και έχουμε την κρατικοποίηση των προβληματικών επιχειρήσεων. Βεβαίως η διαχείριση αυτών των προβληματικών ήταν ένα διαρκές σκάνδαλο με κομματικές προσλήψεις και κομισάριους ως διοικητές, αλλά η κρατικοποίησή τους ήταν τότε πολιτικός μονόδρομος. Πέρα από κάποιες ελάχιστες φιλελεύθερες φωνές στη Νέα Δημοκρατία, υπήρχε γενική συναίνεση ότι «το κράτος πρέπει να κάνει κάτι γι' αυτό». Οι φιλελεύθερες ιδέες ήταν υπό διωγμόν και στη Νέα Δημοκρατία. Να σημειώσουμε εδώ ότι το 1983 το Πειθαρχικό της Ν.Δ. επέβαλε «επιεικώς» στον κ. Στέφανο Μάνο την ποινή της «εγγράφου επιπλήξεως και τον αποκλεισμό του από τα όργανα του κόμματος επί εξάμπνο», διότι μίλησε για την ανάγκη αποκρατικοποίησεων, απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος, κατάργησης ελέγχου των τιμών κ.ά.

Βεβαίως στη δεκαετία του '80 το κράτος μεγαλώνει δραματικά και για να χωρέσουν και «τα δικά τους παιδιά» αλλά και για να ικανοποιηθούν κοινωνικές ανάγκες πρόνοιας, όπως ήταν το Εθνικό Σύστημα Υγείας. Να σημειώσουμε εδώ ότι ο δημόσιος δαπάνες στην Ελλάδα το 1980 ήταν 29% του ΑΕΠ, όταν ο μέσος όρος των δεκαπέντε ευρωπαϊκών χωρών -που μετά έγινε Ευρωπαϊκή Ενωση- ήταν 45,6% (Χρυσάφης Ιορδάνογλου, «Κράτος και ομάδες συμφερόντων», εκδ. Πόλις). Το 1989 οι δαπάνες «εξευρωπαΐζονται» ως ποσοστό του ΑΕΠ (όχι όμως ως προς τη διάρθρωσή τους: οι σπατάλες είναι τεράστιες) αλλά δεν «εξευρωπαΐζονται» τα έσοδα του κράτους. Το 1980 οι φόροι ήταν 21,8% του ΑΕΠ, 7,2 μονάδες λιγότερες των δαπανών. Το 1990 τα φορολογικά έσοδα παρέμεναν τα χαμπλότερα στην ΕΟΚ: 26,4% του ΑΕΠ, έναντι 34,8% στη Γερμανία ή 42% στη Γαλλία ή 41,9% στο Βέλγιο κ.ο.κ.

Η κληρονομιά του Εμφυλίου

Η μεγάλη αναπτυρία όμως της χώρας δεν είναι η κληρονομιά του μεγάλου κράτους. Αυτό διορθώνεται, όπως έγινε και σε πολλές χώρες της Ευρώπης μετά τη δεκαετία του '90. Μεγαλύτερο πρόβλημα είναι το συγκεντρωτικό

Εξέλιξη δημόσιων δαπανών (% ΑΕΠ)

Πηγή: Βασίλης Ράπανος, «Μένεθος και εύρος του δημόσιου τομέα», ΙΩΒΕ 2009.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

κράτος, το οποίο δεν είναι κληρονομιά της δεκαετίας του '80, αλλά στήνεται από τις μετεμφυλιακές κυβερνήσεις έχοντας σαφώ πολιτική στόχευσην. Είναι αστείο, αλλά όλα σχεδόν όσα υπερασπίστηκε και υπεραπέζεται σήμερα στην Αριστερά ως «λαϊκές καταπλοκές» είναι Δεξιά δημιουργήματα και μάλιστα όχι της καλύτερης Δεξιάς. Ενα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το «επετηρίδα» των εκπαιδευτικών για την κατάργηση της οποίας έγιναν πραγματικές μάκες με τα MAT έξω από τα σχολεία το 1998. Το κεκτιμένο όμως της «επετηρίδας» (όπως αποκάλυψαν οι Χάρος Αθανασιάδης και Νίκος Μαραντζίδης στο άρθρο τους «Συγκρούσεις του παρελθόντος και αβεβαιότητας του μέλλοντος», 1999) θεσπίστηκε το 1937 από τη δικτατορία Μεταξά για να αποκλειστεί ο διορισμός, από τα αποκεντρωμένα εποπτικά συμβούλια των σχολείων, όσων είχαν «ανατρεπτικά φροντίματα». Κατά τον ίδιο τρόπο, οι μετεμφυλιακές κυβερνήσεις της Δεξιάς φυσιούνταν ότι στους αποκεντρωμένους θεσμούς που είχε το ελληνικό κράτος -όπως ήταν οι δήμοι, τα πανεπιστήμια, οι τράπεζες κ.λπ.- μπορούσαν να εκλέγονται όνταν ανελιχθούντα πότα μουσικά φρονημάτων για την έκανε δικαιοματικό καλύτερα διακομματικό. Φυσικά π ο πρόσληψη Πρασίνων ως αντιστάθμισμα στην κυριαρχία των Βένετων δεν απαντούσε στις ανάγκες του σύγχρονου Δημοσίου, αλλά σάμπως απαντούσε στη διάρθρωση του Δημοσίου με τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων μετά τον Εμφύλιο;

Το βασικό πρόβλημα ήταν ότι η πολιτική διασκέψης του μετεμφυλιακού κράτους άφησε ως κληρονομιά συγκεντρωτικό θεσμούς, οι οποίοι ακόμη και σήμερα είναι ο μεγάλη αναπτυρία του ελληνικού κράτους. Οι θεσμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μαράζωσαν και τώρα οι τοπικές κοινωνίες (μέσα από λάθον, διαφθορά, εκλογική τιμωρία) προσπαθούν να αναστήσουν. Τα μη κρατικά, μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια, που υπήρχαν πριν από τη δεκαετία του '40, έγιναν παραρτήματα του υπουργείου Παιδείας κι ακόμη σήμερα προσπαθούμε με πολλά πισωγυρίσματα να τα ξεκολλήσουμε. Ακόμη και εθιμικές νησίδες αυτονομίας καταπατήθηκαν, όπως ήταν η διοίκηση της Εθνικής Τράπεζας. Πολύ πριν τη Τράπεζα της Ελλάδος γίνεται ανεξάρτητη αρχή, με την διοίκηση της αμετακίνητη από τις κυβερνήσεις, η Εθνική Τράπεζα ήταν προπύργιο των αστών της χώρας και ο διοικητής παρέμενε αμετακίνητος καθ' όλη τη θητεία του. Οπως γράφει στην Ιστορία του ο Σπύρος Μαρκεζήνης: «Ο πρωθυπουργός ήθελε καταρχήν άμεση απαλλαγή της Εθνικής

από την εποπτεία του (κεντρώου) Γ. Πεσμαζόγλου, προέδρου του Δ.Σ., και υπέδειξε την απομάκρυνσή του, καθώς και την αντικατάσταση του διοικητού (επίσης φιλελεύθερου) Στ. Κωστόπουλου». Τελικώς διά της συγχώνευσης με την Τράπεζα των Αθηνών η Εθνική ήγινε ένα από τα παρακλαδια της κεντρικής κυβέρνησης.

Λάθον και υπερβολές

Στο πλαίσιο ενός μικρού σπουδείων για μια τόσο σύνθετη δεκαετία, δεν θα αναφερθούμε στα πολλά και μεγάλα αρνητικά της περιόδου, όπως ο νόμος πλαισίου για τα ΑΕΙ, η ενίσχυση των συνδικαλιστικών ελίτ διά της εργατικής νομοθεσίας, η αντικατάσταση της στρεβλής iεραρχίας στο Δημόσιο με μια ακόμη κειρότερη κ.λπ. Αυτά συζητούνται και με το παραπάνω. Δεν θα αναφερθούμε επίσης στις κοινωνικά φιλελεύθερες τομές της περιόδου, όπως ήταν η αναμόρφωση του οικογενειακού δικαίου· μην ξεχνάμε ότι μέχρι το 1982 οι μοιχοί διαπομπεύοταν τυλιγμένοι σε σεντόνια στα αστυνομικά τμήματα. Αυτά ουδόλως συζητούνται. Απλώς πρέπει να επισημάνουμε ότι, αποτυπώνοντας λάθος και με υπερβολές τις ιστορικές περιόδους, καταλήγουμε να διορθώνουμε τα λάθος προβλήματα. Η δεκαετία του '80 ήταν επιζήμια για τη χώρα όχι επειδή γκρέμισε τις στρεβλές iεραρχίες που είχαν οικοδομηθεί μετά τον Εμφύλιο, αλλά επειδή τις αντικατέστησε λαϊκιστικά με κειρότερες. Για παράδειγμα, η παντοκρατορία της «έδρας» στα ΑΕΙ έπρεπε να τελείωσε. Αλλά δεν έπρεπε να αντικατασταθεί από την παντοκρατορία των μειοψηφιών, ασκέτως αν απέται να είχαν δημοκρατικό πρόσωπο. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ εκείνην τη δεκαετία είναι ότι παρέλαβαν ένα «δεξιό» συγκεντρωτικό κράτος για να παραδώσουν ένα «σοσιαλιστικό» συγκεντρωτικό κράτος. Βεβαίως υπήρξαν ρωγμές αποκέντρωσης (όπως ήταν η ενίσχυση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης το 1984, κάτι που οδήγησε δύο χρόνια μετά στην εκλογή Εβερτ, Ανδριανόπουλου Κούβελα και στο σπάσιμο του κρατικού μονοπωλίου στα εργασία), αλλά αυτά δεν ήταν παρά αναλαμπές. Η βασική φιλοσοφία παρέμεινε ανέπαφη κι απλώς συμπεριέλαβε και τους «άλλους», τους πττημένους του Εμφυλίου.